

4 'Ιανουαρίου

Εἰς τοὺς «Ἀθηναϊκοὺς Περιπάτους» ὁ κ. Βῶκος μᾶς παρουσιάζει ἐν ταχυφωτογραφίᾳ τὴν ὁδὸν Ἐρμοῦ ὄλην, ἀπὸ τοῦ Σταθμοῦ τοῦ Σιδηροδρόμου μέχρι τῆς Πλατείας τοῦ Συντάγματος. Ὁ ἡμέτερος συνεργάτης μᾶς ἀπαλάσσει οὕτω τοῦ κόπου νὰ περιγράψωμεν τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς μεγάλης ὁδοῦ, ὅπου συρρέει ὁ κόσμος τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς, καὶ ὅπου, κατὰ χρονογραφικὸν καθῆκον, ἀδιάφορον ἂν μᾶς ζαλίξη ὁ θόρυβος ἢ ὄχι, πρέπει νὰ ὑπάγωμεν καὶ ἡμεῖς. Τὸ πλαίσιον τῆς εἰκόνης μᾶς εἶνε ἕτοιμον. Δὲν θὰ εἶχαμεν παρὰ νὰ περιγράψωμεν τὴν πλημύραν ἐκείνην τοῦ πλήθους, τὴν τοσάκις ἀναβάσαν καὶ καταβάσαν—κατὰ τὸν στίχον τοῦ Καραδούτσα, τὸν ὁποῖον μία ποιητικὴ συζήτησις κατέστησε περιφνημὸν—τὸν θόρυβον καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τῶν πανηγυριστῶν, τὴν διαβολικὴν συναυλίαν τῶν ροκανῶν καὶ τῶν τρακῶν, τὴν πολυχρωμὸν βροχὴν τῶν μικρῶν ἐκείνων κυκλικῶν χαρτίων, τὰ ὁποῖα τόσον ἐνοχλοῦν τὰς κυρίας, ὅταν κολλοῦν εἰς τὰ μαλλιά των, καὶ ἐν γένει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ κινουμένου ἐκείνου κόσμου, τοῦ ποικίλου, μαύρου καὶ στιχομένου γραφικῶς ἀπὸ τὰ ζωρπότερα χρώματα, τὸν ἐκχειρίζοντα ποταμὸν τῶν ἀνθρωπίνων κεφαλῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου μακρόθεν μόνον ὁ θόλος τῆς Καπνικαρέας φαίνεται ἐπιπλέων.

Ἄλλ' ὄχι ἢ περιγραφήν πράγματος ἐπαναλαμβανομένου στερεοτύπως κατ' ἔτος, θὰ εἶχε πολὺ τὸ κοινὸν καὶ τετριμμένον. Ἄς φεισθῶμεν τοῦ χώρου καὶ τῶν ἀναγνωστῶν μᾶς καὶ ἄς περιορισθῶμεν νὰ σημειώσωμεν, χάριν μόνον τῆς ἱστορίας, ὅτι ὁ καιρὸς φέτος πύθνησε τὴν ἐορτὴν καὶ ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἀνέμου, ὁ ὁποῖος ἐν ἀρχῇ πολλὰ πράγματα παρέσχεν εἰς τὰς σεμνὰς κυρίας, ἕως οὗ ἀπεφάσισε νὰ κοπάσῃ διακριτικῶς, καμμίαν ἄλλην ἐνόχλησιν δὲν ὑπέστησαν αὐτόσον πανηγυρικῶς προπέμψαντες τὸ ἀπερχόμενον Ἔτος. Τὸ θέαμα ἐφώτισαν ἀκτῖνες ἡλίου ἰλαροῦ καὶ πρὶν ἀκόμη δύσῃ αὐτός, ἤρχισε νὰ ὑπομειδῆ δι' ἀκτῖνων ὠχρῶν καὶ ἢ σελίνη, ἢ φωτίσασα κατόπι μίαν τῶν ὠραιότερων καὶ γλυκυτέρων ἀττικῶν νυκτῶν. Ἴσως ἢ ἱστορία πρέπει νὰ διαφυλάξῃ ἀκόμη καὶ ἐν ἄλλοι. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς πρωτοχρονιάτικης κινήσεως, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἢ «Εἰκονογραφημένη Ἔστια» εἶνε δὲ περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἐνθουσιώδους.

Ἄλλ' ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν νύκτα. Εἶνε ἢ νῦξ τῆς πρωτοχρονιάς ἢ χαρακτηριστικὴ, ἢ ἐνεχούσα τὴν μεγάλην στιγμὴν τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἔτους εἰς τὸ ἄλλο· στιγμὴν, ἢ ὁποία μᾶς εὐρίσκει ὅλους γρηγοροῦντας καὶ—κατὰ τὴν μετριοπαθεστέραν τῶν ἐκφράσεων—δοκιμάζοντας τὴν τύχην μᾶς μετὰ τὰ καλογηρικὰ ἢ κατ' ἄλλους διαβολικὰ ἐκεῖνα ἐπινοήματα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται παιγνιό-

χαρτα... Φέτος ὁμως, κατὰ τὸ ἀπὸ τινῶν ἔτῶν εἰσαχθὲν μέτρον, ἢ ἀστυνομία ἀπηγόρευσε καὶ πάλιν τὸ δημόσιον χαρτοπαίγιον, οὕτω δὲ τὸ ἔθιμον, χωρὶς διόλου νὰ κατάργηθῃ, προσέλαβεν ἓνα ἰδιωτικὸν χαρακτῆρα, πολὺ πλέον ἐπιφωότερον ἴσως, καὶ αἱ αἰθουσαὶ πολλῶν οἰκιῶν μετεβλήθησαν εἰς αἰθούσας λεσχῶν, ὅπου εἰς τὴν θεὰν Τύχην προσπνέχθησαν αἱ μεγαλοσπεπέστεραι θυσίαι... Ἄλλα βέβαια τὰ κέντρα αὐτὰ δὲν σὰς ἐνδιαφέρουν. Σεῖς προτιμᾶτε τὰς σεμνὰς καὶ χαριτωμένας ἐκεῖνας οἰκογενειακὰς συναθροίσεις, ὅπου παρευρίσκονται καὶ τὰ παιδιά μετὰ τὰ πρωτοχρονιάτικα δῶρα, τὰ ὁποῖα τὰ κάμνουν τόσον εὐτυχεῖ· ὅπου τὸ μικρὸν καὶ μέτριον χαρτοπαίγιον ἀποτελεῖ πραγματικῶς δοκιμὴν τῆς τύχης, διὰ τὸ καλὸν τοῦ χρόνου· ὅπου μετὰ φωνὰς γελῶτων καὶ χαρᾶς ἀθῶς κόπτεται ἢ βασιλοπνιπτα καὶ ὅπου ὄχι σπανίως ἢ τράπεζα τῶν παικτῶν μένει ἔρημος, διὰ νὰ πληρωθῇ ἢ αἰθουσα ἀπὸ νέους καὶ ζωηροὺς χορευτὰς, στροβιλιζομένους ὑπὸ τὸν ἦχον μόνον ἐνὸς κλειδοκυμβάλου... Ὡ, πόσον θέλητρον ἐνέχουν αἱ οἰκογενειακαὶ αὐταὶ ἐορταὶ καὶ πόσον τὰς ἀγαποῦν τὰ παιδιά, χάριν τῶν ὁποῖων βέβαια τὰς ἐπενόησαν οἱ μεγάλοι!..

Καὶ ὁμως ὑπάρχουν παιδιά καὶ κατ' αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἡμέρας, τὰς τόσῃ φαιδρὰς καὶ εὐτυχεῖς, μελαγχολικά, ἀπογοητευμένα, δυστυχεῖ, ἀνακυκλοῦντα σχέδια θανάτου, ὀνειρευόμενα σκηνὰς πένθους καὶ καταστροφῆς. Τίποτε δὲν τὰ συγκινεῖ πλέον, τίποτε δὲν εἶνε ἱκανὸν νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ φαιδροτέρας σκέψεις· οὔτε αἱ προθῆκαι τῶν ἐμπορικῶν, εἰς τὰς ὁποίας πετοῦν τῶν ἄλλων ὀμπλικῶν τὰ ὄνειρα, τὰ τοσάκις πραγματοποιούμενα, οὔτε ἢ ζειδωρος εὐωδία τῶν φαγητῶν καὶ τῶν γλυκισμάτων, οὔτε τῆς ἐορτασίμου προετοιμασίας ὁ πυρετός, οὔτε τῶν δῶρων ἢ ἐλπίς, οὔτε ἢ κινήσις τῶν ὁδῶν, οὔτε αὐτὰ τὰ κάλанта τὰ μετὰ πολλῆς θέρημης ἀλλ' ὀλίγης τέχνης ψαλλόμενα περὶ τὰ γιγαντιαῖα ἐκεῖνα καρδιά τῆς ξηρᾶς, τὰ ὁποῖα—ὅταν μάλιστα εἶνε τρικάρτα καὶ μετὰ ρωσικὴν σημαίαν, ὅπως τὸ ἀναφανέν τὰς ἡμέρας αὐτὰς εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ὁδοὺς,—τόσον διαχύνουν ἰλαρότητα καὶ εἰς τοὺς μεγάλους ἀκόμη.

Τίποτε! Τὰ προῶρα πεσιδῆνῶτα παιδία εἶνε ἀθεράπευτα καὶ τὸν διεστραμμένον ὄργανισμὸν τῶν ἀρκεῖ νὰ δηλητηριάσῃ μία τετραήμερος ἀποβολὴ ἐκ τοῦ Σχολείου, τὴν ὁποῖαν ἢ νοσηρὰ φαντασία τῶν παρουσιάζει ὡς τὸ μέγιστον τῶν δεινῶν. Ἄν εἶνε δυνατόν νὰποθάνῃ κανεὶς αὐτὰς τὰς ὠραίας ἡμέρας!.. Καὶ ὁμως τὸ ἔκαμεν ἐν παιδίον, ἀπὸ αὐτὰ τὰ δυστυχεῖ ποῦ σὰς λέγω. Ἐξέλεξε μίαν ἐρημικὴν γωνίαν, τὴν ἡμέραν τῆς μεγαλειτέρας παιδικῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας, καὶ ἐνέπνεξε μίαν σφαῖραν περιστροφῆς εἰς τὸ στῆθος του.

Ἄλλ' ἂν σὰς ἐκπλήσῃ τὸ κίνημα αὐτό, πόσον πρέπει νὰ σὰς ἐκπλήξῃ ἐν ἄλλο: Τὴν στιγμὴν ἐκείνην δῆρρχετο ἐκ τοῦ τόπου τοῦ ἀπαιδίου δράματος εἰς ἀνθρωπος. Εἶδε τὸ παιδίον ἐξηπλωμένον καὶ πλέον εἰς τὸ αἶμά του. Ἐπλησίασεν, ἔκυψεν, ἀνέλαβε τὸ καπνίζον εἰσέτι περιστροφῶν καὶ... ἐτράπη εἰς φυγὴν.

Ὡ, τί εἶδους ἀνθρωπος νὰ ἦτο αὐτός ὁ ἀνθρωπος!

ΤΟ ΝΟΣΗΜΑ ΜΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ¹

ΠΑΡΑΜΟΡΦΟΥΜΕΝΟΝ ΕΝ ΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

ΥΠΟ

ΑΝΤ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

Ἄλλ' ἄς ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἀφήγησιν τοῦ Χωνιάτου. Ἐνεκα τῆς διαστάσεως τῶν δύο συζύγων, γράφει, «προβαινούσης» οὕτω τῆς διχονοίας αἰεὶ ἐπὶ μέγα, σκέπτεται τι βαρβαρώτερον ἔργον ὁ Στέφανος... πλασάμενος γάρ, ἤτοι καὶ φάμενος ἀληθῶς, μοιχευομένην ἀλῶνι τὴν Εὐδοκίαν, παντός ἀπογυμνοῖ περιβλήματος γυναικείου, τὸν ἔσχατον αὐτῇ καὶ λεπταλέον χιτῶνα καταλιπὼν, καὶ τοῦτον κύκλῳ περικοπέντα ὡς μόλις περιστέλλειν τὰ τῶν μελῶν ἀσχήμονα, καὶ διαφίησιν οὕτως ἀτίμως, ἔνθα καὶ διοργῶν πορεύεσθαι. Πρὸς δὲ ταυτηνὴ τὴν πρᾶξιν, τὴν ὄντως ἄσεμνον καὶ ἀπότομον, καὶ τὴν ὑπέρογκον ἀμυντηρίαν ὁ ἀδελφὸς ἀντιστάς ὁ Βόλκος, ἔς τε τὸ ἀπάνθρωπον ἦθος ὠνείδισε τὸν κασίγητον, μεθαρμοσθῆναι τε τῆς ὀργῆς, καὶ καθυφείναι τι μικρὸν καθικέτευσεν, ἀπιδόντα πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ γένους τῆς Εὐδοκίας, καὶ ἑαυτὸν δὲ οἰκτεῖρήσαντα, γενησόμενον οὕτως ἐπ' ἀσχήμοσιν ἔργοις αἰοιδίμον». Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ μετατρέψῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ, «αὐτὸς τὴν Εὐδοκίαν τῆς προσηκούσης τιμῆς ἀξιώσας παραδίδωσιν τοῖς ἀπάξουσι δεόντως εἰς Δυρράχιον». Μαθὼν δὲ τὸ γεγονός ὁ πατήρ Ἀλέξιος πέμπει εἰς αὐτὴν ἀμφικέφαλον καθέδραν, κοσμήματα καὶ ἄλλας λαμπρὰς βασιλικὰς στολὰς καὶ φέρει τὴν θυγατέρα εἰς Κωνσταντινούπολιν².

Πᾶσα ἢ διήγησις αὐτῆ τοῦ Χωνιάτου, παρὰ μόνου τούτου μνημονευομένη, εἶνε καθαρὸς μῦθος καὶ ἀπλῆ ἀναγραφή σπερμολογιῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ Ἀκροπολίτης οὐδὲν ἀναφέρει πλὴν τοῦ ἀνωτέρω χωρίου περὶ τοῦ νοσήματος αὐτῆς. Ἐπίσης Ἀνώνυμος Βυζαντινὸς συγγραφεὺς ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Λασκάρως ζήσεως, ἐν Χρονικῷ αὐτοῦ, ὅπερ ἐξέδωκε πρό τινος ὁ Κωνστ. Σάθας (Ζ' Τόμ. Μεσαιων. Βιβλιοθ.), καὶ τὸ ὁποῖον εἶνε παράφρασις τῆς ἱστορίας Χωνιάτου καὶ Ἀκροπολίτου, κατὰ μέγα μέρος, τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Χωνιάτου ἐντελῶς παραλίπει (Ὁρα σελ. 429 Χρονικῷ ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν τοῦ Χωνιάτου).

Ὁ Χωνιάτης ἀναγράφας τὴν φήμην, ἢ καὶ πλάσας, οὐδαμῶς ἤθελε νὰ παραστήσῃ κἄν τὸν Στέφανον Β' ἀδικούμενον διότι περὶ τῶν Σέρβων οἱ Βυζαντινοὶ δὲν

¹ Συνέχεια καὶ τέλος.

² Ὁ Χωνιάτης ἠρέσκετο εἰς τοιαύτας περιγραφὰς· οὕτω περιγράφων τοὺς ἔρωτας τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ τῆς Φιλίππας (σ. 182) σημειοῖ ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο ἕξάλλος «διὰ τὰς ἐξάλλους» στολὰς καὶ τούτων ὅσαι περὶ γλουτῶν καὶ μηρῶν καταβαίνουσαι διασχίζονται καὶ οἷον εἰσὶ πῶς συμφασμένα τῷ σώματι. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἕλληνας ἐρμηνευτὴς εἶρε στάδιον εὐρὸ ἐρμηναίας ἐπὶ τούτων. Ὁρα καὶ σελ. 192.

εἶχον καλὴν γνώμην. Ὁ Χωνιάτης ἀποκαλεῖ αὐτοὺς ἔθνος βάρβαρον καὶ κατακρίνει ὡς παρασπονδούντας (σελ. 23. 119. 569) ὁ δὲ Ἀκροπολίτης ὡς γένος οὐδαμῶς τηροῦν τὰς σπονδάς, οὐδὲ ἀναγνωρίζον χάριτας πρὸς τοὺς εὐεργέτας του, ἀλλὰ παραβαίνον τὴν φιλίαν χάριν μικροῦ κέρδους (σ. 185).

Ὅτι δὲ ἡ διήγησις περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποπομπῆς τῆς Εὐδοκίας εἶνε ψευδολόγημα ἀποδεικνύει καὶ ἡ σκέψις ὅτι ὁ Στέφανος Β' ἦτο γέννημα οἰκογενείας φιλοθρήσκου, καὶ αὐτὸς οὗτος ἐφοβεῖτο μὴ πράξῃ τι ἐναντίον τῶν κανόνων καὶ ἡρώτα τὸν Χωματιανόν· ὑπὸ τοιαύτας δὲ συνθήκας καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐκείνῃ τῶν Σερβικῶν ἡθῶν, ἀδύνατον ἦτο καὶ κοινὴ γυνὴ νὰ ἐξοκειλῇ εἰς παραβίασιν τῆς συζυγικῆς πίστεως, πολλῶ δὲ μᾶλλον βασιλῆς. Καὶ ἐὰν δὲ τοιοῦτόν τι συνέβη οὐδέποτε ἤθελε προβῆ ὁ Βουλκᾶνος εἰς ὑπεράσπισιν τοσοῦτον ἔνθερμον τῆς Εὐδοκίας, γενομένης παραβάτου τῆς πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν πίστεως.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων ὄλων, ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὸ μυθώδες τοῦ ἱστορήματος τὸ γεγονός ὅτι ὁ Σάββας μεταβὰς εἰς Νίκαιαν ἔτυχε παρὰ τοῦ Θεοδοῦρου Λασκάρως, οὗ ἡ γυνὴ Ἄννα ἦτο ἀδελφὴ τῆς Εὐδοκίας, μεγάλων τιμῶν, ὧν ἀναμφιβόλως δὲν ἤθελε τύχη, πρὸ παντός δὲ δὲν ἤθελε τύχη τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ὡς ἀρχιεπισκόπου αὐτοκεφάλου Σερβίας, μέλλοντος νὰ στέψῃ βασιλέα αὐτῆς τὸν διαπομπεύσαντα διὰ τοιοῦτου ἀσέμνου τρόπου τὴν γυναικαδέλφην αὐτοῦ.

Οὐχὶ ὀρθῶς δὲ ὁ Lebeau καὶ ὁ Muralt κατακρίνουσι τὸν Ἀλεξίον, ὅτι δὲν ἀπέπλυε τοιαύτην ὕβριν στυγεράν κατὰ τῆς θυγατρὸς του. Δὲν τὴν ἀπέπλυε, διότι οὐδόλως συνέβη.

Ἄλλ' ἡ ἱστορικὴ κατάκρισις τῆς Εὐδοκίας δὲν λήγει ἐνταῦθα. Οἱ λόγοι τοῦ Χωνιάτου ἐξωγκώθησαν καὶ παρεμορφώθησαν ὑπ' ἄλλων μεταγενεστέρων. Εἶδομεν πῶς ὁ μεταφραστὴς Λατίνος τοῦ Ἀκροπολίτου, χάριν τοῦ σκανδαλώδους θέματος, διέστρεψεν ἐν τῇ μεταφράσει τοὺς λόγους αὐτοῦ· ὁ τοῦ Χωνιάτου ὁμοῦ προέβη ἔτι πρὸς. Οὗτος παρέλιπεν ἐντελῶς ἐν τῇ μεταφράσει τὸ νόσημα τῆς ψώρας, τὸ δὲ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Χωνιάτου μετέφρασεν ὡς ἐξῆς ὅτι «ἐκεῖνος (ὁ Στέφανος) προσῆπτεν αὐτῇ κνισμὸν ἀσελγείας! αὕτη δὲ φιλοποσίαν ἀπο-γαραγῆς τῆς ἡμέρας καὶ ὀμιλίαν μετ' ἄλλων γυναικῶν»· nam ille uxori pruritum bibidinis, ea contra marito bibacitatem a primo diluculo et aliarum mulierum consuetudinem obiiciebat.

Ἐκ τοιοῦτων πηγῶν, οὕτω θολοθεισῶν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐρμηνευτῶν καὶ Λατίνων μεταφραστῶν, ἀντλοῦντές τινες τῶν ἱστορικῶν τῆς Δύσεως λούουσι διὰ τῶν θολῶν αὐτῶν ὑδάτων τὴν ἀγνότητα τῆς ἀτυχοῦς Εὐδοκίας, παραμορφοῦντες τὸ νόσημα αὐτῆς, καὶ κατακρίνοντες καὶ δυσφημοῦντες τὸν βίον τῆς.

Ὁ συγγραφεὺς τὸ λατινικὸν συναξάριον τοῦ Ἁγίου Σάββα, Τόμκο Μάρναβικ, Σέρβος καθολικὸς ἐπίσκοπος Βοσνίας τῷ 1639, δὲν περιέλαβε μὲν ἐν βίῳ Ἁγίου τοιαῦτα σκανδαλώδη διηγήματα, ἐθεώρησεν ὅμως καὶ οὗτος πρέπον νὰ μνημονεύσῃ τῆς κακῆς διαγωγῆς τῆς ὀρθοδόξου Εὐδοκίας, καὶ νὰ παραπέμψῃ εἰς τὸν Χωνιάτην, ἢ μᾶλλον εἰς τὸν τούτου Λατίνον μεταφραστήν, διότι τοῦτον μόνον ἐγνώριζε νὰ ἀναγνώσῃ, ἅτε ἀγνοῶν τὴν ἐλληνικὴν. Τὸ Σερβικὸν δὲ Συναξάριον τοῦ Ἁγ. Σάββα γεγραμμένον ἐν τῇ παλαιᾷ σλαυικῇ, οὐ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν γαλλικὴν μετάφρασιν, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν οὐδαμῶς μνημονεύουσι τῆς Εὐδοκίας. Τούναντίον ἀμφοτέρω ἀναγράφουσι τὴν συγγένειαν καὶ φιλίαν τῶν βασιλικῶν οἰκῶν Σερβίας καὶ Βυζαντίου, καὶ Νικαίας. Ἐπὶ τῆς συγγενείας δὲ ταύτης καὶ μόνον σχεδὸν στηρίζουσι τὰς παροχὰς καὶ γενναιοδωρίας τοῦ Ἀλεξίου, τοῦ Θεοδ. Λασκάρως, τοῦ Ἰωάννου Βατάτση καὶ τοῦ ἐν Νικαίᾳ Πατριάρχου πρὸς τὸν Σάββαν.

Ὁ Lebeau (T. 17. σ. 52) πλὴν τοῦ μνημονευθέντος μύθου, ὃν ἔπλασε περὶ τοῦ γάμου τῆς Εὐδοκίας, ἐξακολουθεῖ ἀναγράφων ὅτι εἴτε ἡ ἡγεμονίς ἦτο πράγματι ἔνοχος, εἴτε ἄδικος ὑπόνοια ἐρρίφθη κατ' αὐτῆς ὑπέστη φρικωδεστάτην τιμωρίαν, ἥτις ἡδύνατο νὰ κάμψῃ καὶ τὴν μᾶλλον οὐτιδανὴν ἑταίραν. Ἐπιρρίπτει δὲ κατὰ τοῦ πατρὸς τῆς Ἀλεξίου μομφὴν μὴ θελήσαντος νὰ ἀποπλύνῃ τοιαύτην καιρίαν προσβολήν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Muralt, ὡς εἶδομεν, καταληφθεὶς καὶ οὗτος ὡς καὶ ὁ Lebeau ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἀγανακτήσεως, ἣν ἐγέννησεν ἡ ψευδὴς διήγησις τοῦ Χωνιάτου.

Ὁ Hopf (Gesch. Griech. T. 6. σ. 171) ἐν ὑποσημειώσει εἰδικῇ περὶ τούτου, ἀκολουθῶν παρὰ τὴν συνθήειάν του τὰ τετριμμένα ἐπιρρίπτει καὶ οὗτος τὰς αὐτὰς μομφὰς κατὰ τῆς Εὐδοκίας.

Πάντας ὁμοῦ τούτους ἀρχαίους καὶ νέους, ξένους καὶ Ἑλληνας, ὑπερηκόντισεν ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, ὁ ὁποῖος ἀκμάσας 4 ἑκατονταετηρίδας μετὰ τὸ γεγονός, οὐκ οἶδαμεν τί παθῶν ἢ πόθεν ἀρνούμενος τὴν εἰδήσιν, ἐν τῇ ὀγκώδει ἱστορίᾳ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων ἐκδοθείσῃ τῷ 1715, ἀναγινώσκων τὸν Χωνιάτην καὶ τὰς ἐλληνικὰς ἐρμηνείας κατελήφθη καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς φραγούρας τῆς κακολογίας, καὶ ἱστορεῖ ὅτι ἡ Εὐδοκία ἔπασχεν οὐχὶ ἐκ ψωριάσεως, ὡς ῥητῶς γράφει ὁ Χωνιάτης, ἀλλ' ἐξ ἐτέρου νοσήματος ἀσέμνου, βδελυροῦ, προσβλητικῆς τῆς τιμῆς οὐ μόνον τῆς ἡγεμονίδος ταύτης, ἀλλὰ καὶ πάσης γυναικῆς.

Ὁ ἱεράρχης οὗτος ἀναγράφων τὰ περὶ Σέρβων καὶ Σερβικῆς ἐκκλησίας, ἧς τὸ αὐτοκέφαλον οἱ πατριάρχαι δὲν ἠνεῖχοντο, ἀφώρισαν δὲ αὐτὴν καὶ ἀνεθεμάτισαν, ἀγνοοῦμεν, ἐπαναλαμβάνομεν, ἐκ τίνος θολερᾶς πηγῆς ἀντλήσας καὶ τί παθῶν, ἐν τοῖς ἱεροῖς τούτοις ἱστορήμασι, παρενείρει ὅτι ἡ Εὐδοκία ἀπεπέμθη ὑπὸ τοῦ Στε-

φάνου διότι ἔπασχεν ἐκ τοιοῦτου πάθους!

Ἴσως καθ' ἣν ὥραν γράφομεν ταῦτα, ἂν ποῦ περιπίπτται ἡ ἀγνὴ σκιά τῆς Εὐδοκίας ἡδύνατο, προθυστερῶς μὲν, ἀλλὰ καταλλήλως νὰ ἐκφωνήσῃ τὸ τοῦ Γαλιλαίου, ὁ ὁποῖος καταδικασθεὶς ὡς ἄθεος εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον καὶ ἰδὼν γραίαν ῥίπτουσαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς τεμάχιον ἀχύρου, ἐφώνησεν ὁ sancta simplicitas! Ἡ διαφορὰ μόνον εἶνε ὅτι ὁ Δοσίθεος ἀντὶ ἀχυριδίου ἔρριψεν ὀλόκληρον δαυλόν.

Μεθ' ὅσα ἐγράψαμεν, θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐξιστορήσωμεν ἂν τὸ ὑπὸ τοῦ Δοσίθεου ἀναφερόμενον νόσημα ὑπῆρχεν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ τέλος τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ νοσήματος τῆς Εὐδοκίας καὶ τῆς ἀποπομπῆς αὐτῆς ἐκ Σερβίας. Ἡ ἱστορικὴ ὅμως κατάκρισις δὲν ἀφῆκεν αὐτὴν καὶ εἰς τὸν ἐπίλοιπον βίον. Καὶ ὁ μὲν Χωνιάτης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν κατόπιν χρόνων μνημονεύων τῆς Εὐδοκίας οὐδὲν ἐπαναλαμβάνει τῶν ὄσων ἀνέφερε. Γράφων δὲ περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῷ 1204 τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Δούκα Μουρτζούφλου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, δευτέρου συζύγου τῆς Εὐδοκίας, ἀπλῶς σημειοῖ (σ. 755) ὅτι οὗτος ἀπῆλθε τῆς Πόλεως θέσας ἐν λεμβοδίῳ τὴν βασιλίσσαν Εὐφροσύνην καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Εὐδοκίαν, ἣν περιπαθῶς ἠγάπα. Κατωτέρω δὲ μνημονεύων τοῦ Λέοντος Σγουροῦ, ὃν καὶ ἐξυβρίζει, διότι κατεπολέμησεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν τὸν Μητροπολίτην αὐτῶν Μιχαὴλ Ἀχομιναῖον Χωνιάτην, ἀδελφόν του, ἀναφέρει ὅτι ὁ Σγουρὸς ἐνουμφεῖσεν τὴν Εὐδοκίαν, ἥτις πρότερον συναφθεῖσα Στεφάνῳ τῷ ἀρχηγόντι τῶν Τριβαλλῶν (Σέρβων) παρὰ τούτου «ἐμβριθῶς ἀποπέμπεται» κτλ. (Σελ. 804).

Ὁ Ἀκροπολίτης ὁμοῦ (§ 5) ἱστορῶν τὰ τῆς κατόπιν τυφλώσεως ἐν λουτρῷ τοῦ Ἀλεξίου Μουρτζούφλου ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς Εὐδοκίας παρεισάγει τὴν εἰδήσιν, πάλιν κατὰ τὰ ἀδόμηνα, ὅτι ἡ Εὐδοκία ἰσταμένη παρὰ τὴν θύραν τοῦ λουτροῦ εἰς τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο θέαμα τῆς τυφλώσεως ἐξύβρισε τὸν πατέρα αὐτῆς τὸν δράστην τοῦ ἀνοσιουργήματος, ἐκεῖνος δὲ ἀνθύβρισε αὐτὴν διὰ τὸν ἀσελγῆ καὶ ἀναίδῃ ἔρωτα, ὃν ἠσθάνετο πρὸς αὐτόν. Αὕτη δὲ εἶνε ἡ τελευταία κατάκρισις τῆς ἱστορίας ἐν ταῖς πηγαῖς περὶ τῆς βασιλείσεως ταύτης.

Ἐνταῦθα καταλήγοντες σημειοῦμεν ὅτι τὸν Μουρτζούφλον τοῦτον περιπλανώμενον ὡς τυφλὸν ἀλήτην περὶ τὰς πόλεις τῆς Θράκης, συλλαβόντες οἱ κάτοχοι ἤδη ὄντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως Φράγγοι ἐφόνευσαν διὰ κατακρημνίσεως ὡς φονέα τοῦ Ἀλεξίου Δ', οὕτω δὲ ἀπέμεινεν ἡ Εὐδοκία χήρα, παρακολουθήσασα μετὰ τῆς μητρὸς τῆς τὸν πατέρα τῆς εἰς τὰς πλάνας τοῦ ἀνὰ τὴν Θεσσαλονικίαν καὶ Θεσσαλίαν, ὅπου συντυχῶν ὁ Ἀλέξιος τὸν Λέοντα Σγουρόν μετὰ στρατοῦ, πρὸς ἀπόκρουσιν φραγγικῆς εἰσβολῆς, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν Εὐδοκίαν σύζυγον. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἱστορία

ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐδυσφήμησεν ἀδίκως τὴν βασιλίδα ταύτην σιωπᾶ περὶ τῆς περαιτέρω τύχης τῆς.

Ἀσχολούμενοι περὶ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας (1204-1261) καὶ τοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅλα τὰ μνημονευθέντα πρόσωπα παρέρχονται ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ἐνομίσαμεν καθήκον ἐπιβαλλόμενον εἰς ἡμᾶς ἱστορίαν γράφοντας, ἀφοῦ παρατηρήσαμεν τὴν ἱστορικὴν ἀδικίαν, νὰ ἀναιρέσωμεν ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ τὰς ψευδολογίας, τὰς παρερμηνείας τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, καὶ τὰς ἐκ προθέσεως ἢ ἐκ κουφότητος δυσφημίας κατὰ βασιλίδος ὅλης ἀθώας, ἧτις ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ Λέοντος Σγουροῦ, ἐνὸς τῶν πρώτων προμάχων τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ Φράγγοι κατέλαβον τὴν χερσόνησον τοῦ Μορέως.

Ἔργαρον τῇ 8 Νοεμβρίου 1894.

ΟΝΕΙΡΟΝ ΚΑΙ ΖΩΗ¹

Διήγημα Μανρικίου Γιουαί.—Μετάφρ. Ν. Ἐπ.

Ἡ νεωτέρα ἀδελφὴ Ἐρτσα, ἦτο ὅπως τὸ ἐναντίον ἀπὸ τὴν Ἰλόνκαν. Αὐτὴ ἦτο δεκαεξαέτις καὶ πολὺ εὐθυμος, ζωηρὰ, κοντὴ καὶ θορυβώδης. Ἡ μακρὰ ξανθὴ κόμη τῆς ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῶν ὤμων, εἶχε δὲ κλέψει διὰ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου τῆς τοῦ Μαΐου τὰ ρόδα, καὶ πάντοτε οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν εὐθυμοί. Αὐτὴ ἦτο ἱκανὴ ν' ἀγρυπνῇ μετὰ τῶν ξένων τοῦ πατρὸς τῆς μέχρι πρωίας καὶ ἂν τὴν παρεκάλουν, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν τὴν παρεκάλουν, ἦτο πάντοτε πρόθυμος νὰ τραγωδήσῃ.

Ὁ καλὸς Πέτκη μετὰ χαρᾶς θὰ ἔβλεπε τὴν Ἐρτσαν μεταδίδουσαν ὀλίγην χαρὰν εἰς τὴν μελαγχολικὴν Ἰλόνκαν. Ἄλλ' ὅπως ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ εἴδους του, δὲν εἶδιδε καὶ παραπολὺν προσοχὴν καὶ δὲν ἀνησυχεῖ τόσον, σκεπτόμενος ὅτι νυμφεύμεναι αἱ δύο τοῦ κόραι, θὰ εἶχον ἐξ ἴσου ἀφορμὰς λύπης καὶ εὐαρεσκείας.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὸ 1670, ὁ Φάρκας Πέτκη ἐκάλεσε τὰς δύο τοῦ θυγατέρας καὶ ὅταν ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιόν του, προσέτριψε τὴν γενειάδα του ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς Ἰλόνκας καὶ ἔδωκε ἓνα μικρὸν κόλαφον εἰς τὴν Ἐρτσαν, ὡς δεῖγμα τῆς μεγάλης του ἀγάπης. (Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ποτὲ δὲν εἶδιδε κανένα σπουδαίως ὁ Φάρκας Πέτκη καὶ μολοντοῦτο εἶχε πολεμήσῃ εἰς τὴν ζωὴν του. Μάλιστα! ὅσον καὶ ἂν σὰς φαίνεται παράξενον εἶνε ὁμως ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐκεῖ κάτω ἀκόμη κανένα δὲν ἔβλαψε).

— Κορίτσια μου, ἠρώτησε, ξέρετε τί ἡμέρα ἔχομε σήμερα.

— Τρίτη; Σάββατον; προσεπάθουν νὰ

μαντεύσουν αἱ νεάνιδες, διότι δι' αὐτὰς ἦτο πάντοτε Κυριακὴ.

— Ὅχι, ὄχι, δὲν σὰς ἐρωτῶ αὐτό... Πές τε μου, τί ἑορτὴ εἶνε σήμερα; Πῶς; ἴσως δὲν ἤξεύρετε. Ἐορτάζομεν τὸν ἅγιον, ὁ ὁποῖος φέρνει εἰς τὰ κορίτσια τὰ καλὰ ὅτι περισσότερον ἐπιθυμοῦν.

— Τὸν Ἅγιον Νικόλαον λέτε; — ἔσπευσε νὰ εἰπῇ ἡ Ἐρτσα.

— Σῶπα, ἀνόητη! Νομίζεις ὅτι πρόκειται γιὰ γλυκίσματα καὶ χρυσὰ ἀλογάκια; Χά! χά! χά! σήμερα εἶνε τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου... Καὶ τί νομίζετε ὅτι φέρνει ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας εἰς τὰ κορίτσια: γαμπρό!

Ἡ Ἰλόνκα ἐταπείνωσε τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ Ἐρτσα ἐκρότησε ζωηρῶς τὰς χεῖρας.

— Ἀ! τί ὠραία! Καὶ τί γαμπρό θὰ μοῦ φέρῃ;

— Ἐχε ὑπομονήν. Ἡ παροιμία λέγει ὅτι κορίτσι ποῦ νηστεύει τοῦ Ἁγίου Ἀν-

δρέου, βλέπει τὸ γαμπρὸ στό ὄνειρό τῆς! Ἄν ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν φάγετε τίποτε, θὰ ἰδῆτε εἰς τὸν ὕπνον σας ἐκεῖνον ποῦ θὰ σὰς πάρῃ.

Ἡ Ἐρτσα ἐπηδοῦσεν ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς, βεβαία πρὸ τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ Ἰλόνκα ἀπεσῶρη φιλήσασα τὰς χεῖρας τοῦ πατρὸς τῆς. Ὁ γέρον προσέτριψε ἐκ νέου τὴν γενειάδα του ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς παρεῖας τῆς νεάνιδος. Ὡ, πόσον θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἂν εἶδύνατο νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ χρῶματά του εἰς τὸ θεληματικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον!

Εἰς τὴν Ἐρτσαν φεύγουσαν, ὁ Φάρκας ἐσύστησε τὰ ἐξῆς:

— Μὴ διηγῆθῃς εἰς ὅλον τὸν κόσμον αὐτὸ ποῦ σοῦ εἶπα, διότι θὰ σὲ περιγελάσουν. Αὐτὴ τὴ σύστασι δὲν τὴν κάνω στὴ μεγαλειότη σου ἀδελφῆ.

— Ὅχι, δὲν θὰ φλυαρήσω, εἶπεν ἡ Ἐρτσα. Μολοντοῦτο εἰς τὸν πρώτον μάγειρον τὸν ὁποῖον συνήνησε, εἶπεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τῆς βάλουν πινάκιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Εἰς δὲ τὴν τροφὴν τῆς ἐσύστησε νὰ μὴ τὴν ἐξυπνήσῃ ἐνωρὶς τὴν ἐπομένην, διότι εἶχε κάτι πολὺ σπουδαῖον νὰ ὄνειρευθῇ τὴν νύκτα ἐκείνην, — τόσον σπουδαῖον, ὥστε δὲν θὰ τὸ ἔλεγε εἰς κανένα.

Ἡ Ἰλόνκα ἔμεινε εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς. Ἡ Ἐρτσα κατέβη τὴν ὥραν τοῦ δείπνου εἰς τὸ ἐστιατόριον ὅπου ὁ πατήρ τῆς ἔτρωγε μετ' ἄλλων συνδαιτυμόνων.

Ἐρωτηθεῖσα διατί δὲν ἔτρωγεν, ἀπήνητησεν:

— Ὡ! μὴ νομίζετε ὅτι νηστεύω γιὰ νὰ ὄνειρευθῶ τὸ γαμπρὸ ἀπόψε.

Ἐγέλασαν ὅλοι μαζί τῆς.

Τὴν ἐπαύριον ὁ κ. Φάρκας ἠγέρθη πρῶτος. Ἀφύπνισε τοὺς ὑπνέτας καὶ ἠσυχολήθη εἰς τὰ τοῦ προγεύματός του, ἐνῶ τὰ κορίτσια ἐνεδύοντο. Ἐπρογευματίζε πατριαρχικῶτατα κατ' ἀρχαίαν τινὰ συνήθειαν. Ἀφοῦ ἦναπτε πνευματῶδες ποτόν ἔρριπτεν ἐντὸς αὐτοῦ μέλι καὶ σῦκα ξηρὰ καὶ σταφύλια καὶ δαμάσκηνα. Ὁ Φάρκας ἀνεκάτωνε τὸ μίγμα αὐτὸ μ' ἐν ἀργυροῦν κοχλιάριον καὶ ἔπειτα τὸ ἔτρωγε.

Τὰ στομάχια τῆς ἐποχῆς μας θὰ ἐπανεστάτουν εἰς παρόμοιον φαγητόν. Ὁ Φάρκας Πέτκη ὁμως εὐχαριστεῖτο. Ἡ ἰδιοσυγκρασία του ἄλλως τῷ ἐπέτρεπε πολλὰ πράγματα. Μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του π. χ. δὲν ἐγνώριζε τί ἦτο θερμάστρα καὶ ἀκόμη καὶ τὸν χειμῶνα κατεκλίνετο μὲ ἀνοικτὸν παράθυρον καὶ μὲ ἐν μόνον σκέπασμα εἰς τὴν κλίνην του.

Ἡ ὄρεξις του εἰς τὸ κунήγιον πάλιν τί σὰς ἔλεγε;

Μίαν φορὰν ἔφαγεν ἓνα ὀλόκληρον ἀγριόχοιρον...

Αἱ δύο τοῦ θυγατέρες ἦλθον. Ἡ Ἐρτσα ἐγέλα εὐθερῶς, περιβάλλουσα μὲ τὸν βραχιόνά τῆς τὴν ὄσφυν τῆς ἀδελφῆς τῆς.

— Ἐλάτε λοιπόν, ἐλάτε! ἐφώναξεν ὁ Φάρκας. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ ἓνα κορίτσι εἰς κάθε του βραχιόνον, παρατηρῶν τὰ δύο πρόσωπα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἔλαμπεν ἀπὸ χαρὰν καὶ τὸ ἄλλο παρετῆρει περιλύπως εἰς τὸ κενόν.

— Πές μου λοιπόν τί ὄνειρεύθῃς; εἶπε στρεφόμενος πρὸς τὴν Ἰλόνκαν.

Ἡ νεάνις ἐστέναξε καὶ στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς κόμης τοῦ πατρὸς τῆς ἔμεινε σιωπηλή.

— Ἐλα λοιπόν, πρέπει νὰ μοῦ τὰ εἰπῆς ὅλα. Δὲν εἶνε ἀνάγκη τόρα νὰ μὲ ἐντρέψῃσαι ἐμένα. Σιώπασε, Ἐρτσα, μὴ γελᾶς καὶ κάμνης τὴν ἀδελφὴν σου νὰ ἐντρέπεται. Τί, λοιπόν δὲν θὰ μοῦ τὸ εἰπῆς αὐτὸ τὸ μυστικόν; Ἐλα ἐσύ, Ἐρτσα, πές μου τί ὄνειρο εἶδες... Ἐσὺ δὲν μὲ φοβάσαι, ἀλήθεια;

— Ὅχι βέβαια, εἶπεν ἡ μικροτέρα κόρη καὶ καθήσασα ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ πατρὸς τῆς, ἤρχισε νὰ διηγῆται:

— Ἡμεῖθα καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὴν αὐλήν. Αἰφνιδίως εἰσῆλθε μὲ μέγαν θόρυβον μία ἀμαξα μὲ ἐξ ἵππων μαύρους, μὲ ἀργυρὰ καὶ μαργαριταρένια ἐρίππια. Τὰ ἄλογα ἐκίνησαν εὐγενῶς τὸ κεφάλι. Εἰς τὴν θέσιν του ὁ ἀμαξηλάτης ἐν μεγάλῃ στολῇ κυανῇ μὲ χρυσὰ κομβία. Ὅπισθεν τῆς ἀμαξῆς δύο ὑπηρέται χρυσοφορεμένοι. Ἡ ἀμαξα ἐσταμάτησεν, ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ κατήλθε πρῶτος ἓνας γέρον ποῦ ὁμοιάζε πολὺ μὲ κυρία. Ὅπισθεν του

¹ Ἰδε σελ. 4.